

Pandemic Contagion and the historic Rabbinic Literature

Emerging Diseases

Contagious vs virulence

Aids - 780,000

Cholera - since 19th century - Tens of millions

Mosquito - Over 1 million deaths a year

Smallpox 300,000,000 in 20th century

Public Health in the Vilna Ghetto as a Form of Jewish Resistance

[Mckenna Longacre](#), [✉] [Solon Beinfeld](#), PhD, [Sabine Hildebrandt](#), MD, [Leonard Glantz](#), JD, and [Michael A. Grodin](#), MD

▸ [Author information](#) ▸ [Article notes](#) ▸ [Copyright and License information](#) [Disclaimer](#)

Abstract

[Go to:](#)

We describe the system of public health that evolved in the Vilna Ghetto as an

Miasma theory of disease

אוצר החיים

על מסכת הרפואה והא חלק ג' מספר אוצר הרפואה אשר
התפרסם על ידי מוסד ספרים העבריים

יצא לאור בשנת ה'תרס"ג

בירושלים

- ספר א' על שמירת הבריאות
- ספר ב' על טיב קורות הרפואה
- ספר ג' על רפואת רגלים והלשון
- ספר ד' על כל מיני ארסמים וספי פת שכעוסים מתכות ובעלי חיים ורפואתם
- ספר ה' על אבות וטבות החולאים
- ספר ו' על טיב במאות קטנות וטרכות
- ספר ז' על חלאים פרטיים שבראש ואברים שבו ורפואתם
- ספר ח' על חלאים שבתוח ואברים שבתוכו ורפואתם
- ספר ט' על חלאים שבקרב ואברים שבו ורפואתם
- ספר י' על חלאים חיצונים קרונואה כלעו ורפואתם
- ספר י"א על חלאים פרטיים שבנשים ורפואתם
- ספר י"ב על חלאים פרטיים שבקטנים ורפואתם
- ספר י"ג דרושים רוחניים על חלואי הנפש שרומים לחלאים גופניים הנל

הועתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תשס"ט

בויניציאה

בשנת ה'תשס"ג

IN VENETIA M.DC.LXXXI

Nella Stamperia V. Cramin.

Con Licenza de' Superiori.

אגודת הספרים העבריים

ושם יתרפא וכוזמן שהיה הרופא הולך לבקר החולים היה לוקח בידיו
כר גדול של זפת דלוקה בין ביום בין בלילה לרפואת האויר שלא יזוק
הרופא בהכנסו תוך הבית של חולה מאויר הכית ונס בתוך פיו טריאקה

If the Rambam Were Alive Today:

My duties to the Sultan are very heavy. I am obliged to visit him every day, early in the morning, and when he or any of his children or concubines are indisposed, I cannot leave Cairo but must stay during most of the day in the palace. It also frequently happens that one or two of the officers fall sick and I must attend to their healing. Hence, as a rule, every day, early in the morning, I go to Cairo and, even if nothing unusual happens there, I do not return to Fostat until the afternoon. Then I am famished but I find the antechambers filled with people, both Jews and Gentiles, nobles and common people, judges and policemen, friends and enemies – a mixed multitude who await the time of my return.

I dismount from my animal, wash my hands, go forth to my patients, and entreat them to bear with me while I partake of some light refreshment, the only meal I eat in twenty-four hours.

Then I go to attend to my patients and write prescriptions and directions for their ailments. Patients go in and out until nightfall, and sometimes, even as the Torah is my faith, until two hours and more into the night. I converse with them and prescribe for them even while lying down from sheer fatigue. When night falls, I am so exhausted that I can hardly speak

“ A plague of cholera broke out in Teveriya in 1913, may it be rebuilt...and many inhabitants fled from the city to the villiages around...and with G-ds compassion I did not want to leave, rather I fulfilled the words of Chazal “if there is a plague in the city then draw in your legs” and I established in my house and courtyard “daled amot of of halacha

Rav Yaakov Vaknin

Halakhic Issues To Flee or Not Flee

**Responsa of the Maharil
(14th-15th century)**

**It is not appropriate to stand
in one place and is better to
flee. I have seen many great
sages who have fled to
another place.**

**Shulchan Arukh
(16th century)
YD 116:5**

**Rama: One should flee the
city in time of plague. It is
prohibited to rely on a miracle
or to endanger yourself.**

הקדוש רבי שמעון בן יוחאי. ואני משה בן
כבוד אבא מרי הפרנס והמנהיג ישראל שלי"ט
הנקרא משה איסרליש מקראקא הייתי בתוך
הגולה אשר נתגלינו מעירינו בשנת שי"ו לפ"ק
מחמת עפוש האויר לע' והיינו גרים בארץ לא
לנו בעיר שידלוב מקום אשר אין תאנה וגפן.
וכמעט מים אין לשתות כי אם בתחבולה עיר
אשר במסכנות תאכל בה לחם. ועץ אין בה
להסכן בו. ולא יכלנו לקיים ימי הפורים במשתה
ושמחה. להסיר יגון ואנחה אמרתי אקומה
ואשמח במפעלי. אף חכמתי עמדה לי. כי סקודי
י"י ישרים משמחי לב. ולקחתי תחת לשוני דבש
וחלב ונתתי לבי לתור ולדרוש כוונת המגילה.

ספר

מחיר יין

זהו ביאור על

מנלת אסתר

שחיבר החכם הכולל ארי' רבי' עילאה הגאון
המופלא • עושה פלא • נהר דעה
ובינה שמו נודע בשערים המצוינים בהלכה כמותו
ידבר בישראל גדול שמו מפאדים כמוה'רר

משה איסרליש זצ"ל

Smallpox

Ramses V c.1000 bce.
Spots on mummified
remains of face
believed to be
smallpox.

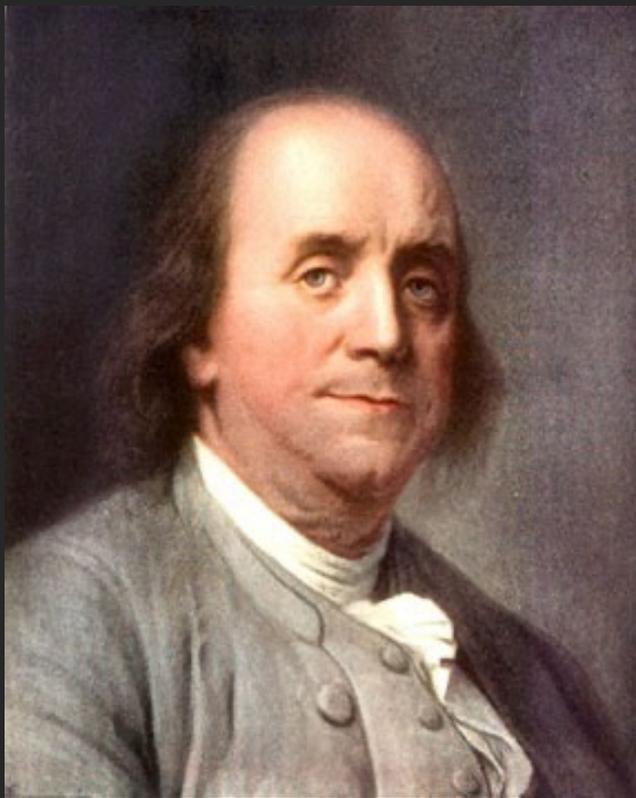
The Treatment- Inoculation

Constant Desbordes c. 1820

Louis-Léopold Boilly- 1807

Reporting on 72 Bostonians inoculated in March 1730, Benjamin Franklin noted that only two died while “the rest have recovered perfect health.

“Of those who had it in the common way,” he continued, “ ’tis computed that one in four died.”

“In 1736 I lost one of my sons, a fine boy of four years old, by the small-pox, taken in the common way,” he wrote. “I long regretted bitterly, and still regret that I had not given it to him by inoculation.

“This I mention for the sake of parents who omit that operation, on the supposition that they should never forgive themselves if a child died under it, my example showing that the regret may be the same either way and that, therefore, the safer should be chosen.”

עלה תרופה

מריח מים מי בריכה העליונה :

קושט דברי אמת הזיל יפרח כשושנה :

ועשה קציר לקציר זמרי מוזלי אבעבושת :
יעסק שאלה ירה דעה ויבין שמועת :
אם מותר להשתמש

בתרופה חדשה מרופאי זמנינו *

חדשים מקרוב באו לא שערום אבותינו *

מולך ומביא כל חלקי חסותך בקושיות והיות

וסותר עים לבנות אופני הדת בני לתלפיות *

הי יצילנו משניאות * וכן ין הי צבאות *

ואשנה פרק אחד מריש

מסכת ברכות * כמה שהגני הי על משניות

עם הקדמה קטנה אשר יעדתי לזה *

באולי ישמעני אל אמת גותן התורה * רוב

אונים ואמץ כח ירבני לעשות כן בכל סדרי

המשנה עד נמירא *

ועוד כח שלישי ברכה בקרב הארש * מדברי אגדה

סדרשתי במקלות עם קדושים יבסעודת מצוה מסיימא

דכל הש"ס בבית המדרש פה לונדון יע"א :

נכתב ע"י הצעיר אברהם בן הר"ר שלמה

וציל המבורג יכונה אברהם נאנסיך :

זעירא דמן חבריא חובשי בהט"ד כקיק

אשכנזים אשר בלונדון יע"א :

בלונדון בבית וברפוס

אלכסנדר בר יהודה זצ"ל *

ובני יהודה לוב בה אלכסנדר

במשענותם • משען להם ומשען להם • שאין להם קטנה
עולה בכף איש עני בדעת תורה ודעת נוטה • על תרופת
תעלה נקראת (אינאקאלאציה) • ובלשון אישכנו •
(אין ענטין או איין זעצין) • אשר יכינו ואשר יביאו אומר
מן החדש החכמים הרופאים רופאי זמנינו • לצרעת
ממארת נושנת בעור בשר האדם • והיא כמצודה פרוסה
על כל חי מדבר • תמשוך כל אדם בהכה • לא תשא
פנים לזקן • ולנער לא תחון • היא חולי אבעבועות •
נקראת בלשון אישכנו (פאקין או ראבלים) בלשון אנגליש •
(סמאהל פאקס) בלשון צרפת (פעטיט וועראל) ובלשון
איטאליאני (מורבילי) ורבים הללים הפילה • ועצומים
הרוגיה • ואם הם ממלינים הגרועים היי • אזו אף אם
תשלחנו חפשי מעמה • והיתה לו נפשו לשלל • עוד
ישאירו אחריהם • השומים כרים זרים • נצרבו כל פנים
קבצו פארור • כן משחת מאיש מראהו • ותוארו מבני
אדם • ולפעמים גם אור פניו יפילון • בעורת או תבלול

היא למה זה דומה להקות הדם • או לקיחת כוס
המשלשל • למי שיש לו מיחוש מעט • או
לבריא המשחמש בו • בזמן האביב או בקיץ ובחורף
להתמדת בריאותו • וראינו כמה מאנשים • שיקרה
להם העלוף בשעת הקזה • וגם נשבע על צד הזרות
מאוד • שאחד מת בהקות הדם • מה שהשם ישמרנו
מזה • גם על ידי כוס המשלשל שלא שמר עצמו מן
האוויר הקר • או הרוח שנשב באותו יום ותופסו חולי
(הקוליקא) ונת בו רחמנא לצלן ולכ"י • האם בשביל
זה נחדל להקיז דם או ליקח כוס המשלשל • בשביל

Israel_Lipschitz.

“ And from this, it seems to me that it is permissible to perform a smallpox inoculation, even though one out of a thousand dies as a result of the inoculation. Despite that, if the (small]pox) enters his body naturally, the danger is greater, and therefore he is permitted to place himself in a situation of a small chance of danger in order to save himself from a more likely danger. “
The hebrew expresses it elegantly
לכן רשאי להכניס את עצמו לסכנה רחוקה כדי להציל את עצמו מסכנה קרובה

Tiferet Yisrael

Rambam

The physician should make every effort that all the sick, and all the healthy, should be most cheerful of soul at all times, and that they should be relieved of the passions of the psyche that cause anxiety.

Moses Maimonides (1135-1204)
The Regimen of Health

"It is known . . . that passions of the psyche produce changes in the body that are great, evident and manifest to all. On this account . . . the movements of the psyche . . . should be kept in balance . . . and no other regimen should be given precedence."8

Mourning

its way] to the cemetery. Some say that during the time a plague [rages] one does not observe mourning rites out of fear,⁷⁰ and I have heard that some have adopted this practice. שו"ע יו"ד שע"ד

ושמעתי קצת נהגו כן. עד כאן לשונו. ובודאי אם יש חשש
פחד בזה הוי כפיקוח נפש. וכן נראה לי דכל חולה אף
שאין בו סכנה, אם האבלות יגרום תוספת חולי – אין לו
להתאבל.
ערוך השולחן יו"ד שע"ד

Bikur Cholim and Social Distancing

"הסכמה מהחברה קדושה של 'ביקור חולים' יב"ץ ואלהים יכוננה עד עולם סלה, דבזמן דבר בעיר פטורים מליכך לביקור חולים. הנה זה דעושה ליבו כלב אריה ומקיים אשרי משכיל אל ד'ל ב'יום ר'עה, ראשי תיבות דבר, ימלטהו ה', שלא ידבק בידך מאומה ויהיה ניצול שלא יפגע בחולי רע או במגיפה וכיוצא".
(רבי אברהם פאלג'י ז"ל,
אברהם אנכי תהלים מא)

קטלנית

אשה שנשאת (או נתארסה) (מ"מ פכ"א ונ"י פ' הבא על יבמתו) לשני אנשים ומתו לא תנשא לשלישי שכבר הוחזקה להיות אנשיה מתים

אבן העזר ט:א

שאלת ממני אודיעך דעתי באשה שמתו שני בעליה ממגפה או אחד מהם אם היא קטלנית או לא

ולפיכך יש לנו להקל בדבר ומטעם זה נעשו בה מעשים הרבה ולא מיחו בידם חכמי הדורות ואפילו בקטלנית גופה נהגו בה התר ואין מי שימחה בידם

שו"ת הרדב"ז תרפ"ב

Fear of Contagion from the Physician

שו"
ury
נשא
שה
במ
מע
אלי

חד
גפ
ידי
ו ב

האנשים מאחורי המסיכה

בריאות // חדשות

17 תגובות

אנשי הצוות הרפואי של מיון בית החולים סורוקה מסתכנים מדי יום בהדבקה במסגרת תפקידם, חוזרים הביתה תשושים לבני משפחתם, וחוששים להדביק גם אותם, ועדיין מנסים לשמור על חיוך. דין אריאל, צלם וסטודנט לרפואה, מציג את החיים האמיתיים של גיבורי הקורונה

21/04/2020 / דין אריאל

"והרופאים אשר בקריתנו ובפרט רופאי ישראל וכל משמשי החולים שהיו ממונים על זה בזמן המגיפה, כולם זריזים יומם ולילה לא ישבותו, לא שקטו ולא נחו בין לעשירים בין לעניים, באפס דמים ובלי בצע כסף, האם לא נודה ונמלא פה תהלות לאלהי ישראל אשר סבבוני באנשי חסד ורחמים כאלה".

(רבי משה סופר ז"ל,

דרשות חתם סופר דף סב)

הנריכות • וחלקו כל הגיטו לזו חלקים ועל כל חלק מינו יהודי א'
 לתור ולבפק מוונות לדריס בחלקו והיו הקהל כותכים לעכיים ולגריכים
 שהיו שכי אלפים ושש מאות וכד מי שהיה בן ז' שנה ולמעלה היו כותמים
 ז' ביוקי וחגי בכל יום ולנשים ולקטנים חמשה ביוקי בכל יום וכל שבוע
 ושבע היו נריכים אלף וז' בקודי וע' יוליאיו וט' ביוקי • ולכן אותם
 שהיו עומדים בחוץ קונים לחם יין ושמן ופירות ומכניהם בשער הגיטו
 והיו שם יז ממונים על יז חלקי הגיטו לוקחים המזונות בשיעור הראוי
 לחלקן והם היו מחלקים לעומדים בחלקם וגבולם והעשירים קונים מהם
 בממונם בשעה קבועה ביום כמו שנה ההגמון הכל וכאשר יבא בימן א'
 מיד כלם הולכים לבתיהם :

ובפני שלא היו יכולים העם לילך לבית הכנסת לכן בשבת פ' מולדות
 ינחק יום ב' למדש כסליו הת' יז ליבירה אכי יעקב בהלון דרשתי

דרוש א' ברחוב קאטאלני ינו בקרן הרחוב בבית כמ"ר דוד גאטיני ינו •
 בחלון ביתו והקהל ינו היו עומדים ברחוב לשמוע הדרש • ופעם אחרת
 דרשתי ברחוב טוסקאני ינו ועמדתי לדרוש בחלון בית כמ"ר יהודה
 גאטיניא זל והעם עומדים למטה בדרך לשמוע הדרוש וכן בדרכים
 אחרים החכמים היו דורשים דברי תורה בחלון ביתם ולא הותר לינך כל
 היום בדרך כ"א לרופאים אבל בשעה קבועה הותרו כלם לעשות נרכיהם
 למזונם אך כלילה לא היה שום אדם יונא מביתו והיו ככי סכר חוזרים
 סביב לעיר אם מוצאים א' היו כותמים אותו במאסר קבוע בתוך הגיטו •

ואחר ט' חדשים זכר הקדוש ברוך הוא את עמו בזכות אבותיהם וכלה
 הדבר וחיו וכפתחו השערים וחזרו ישראל לבתי כנסיות להתפלל כימי
 קדם ולתת שבת והודאה לאל עליון שחשדי ה' כי לא תמנו כי לא כלו
 רחמיו : ולסימן טוב לישראל ככנסה בלאזאר' יטו • אשה הרה שמה
 צויאה ממורניו זל אשת כמ"ר ינחק מוכדולפו לוי זל שהיתה חולה בחולי
 הדבר ושם ילדה בן זכר מי והיתה לו גם כן מניקת עם החולי ה"ל והולך
 מי עד היום ושמו אפרים לוי ינו •

